

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากหลักการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ที่มีจุดมุ่งหมาย คือ จัดและดำเนินการ โดยยึดถือความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง เป้าหมายเป็นหลัก ทั้งนี้ กลุ่มผู้ฟัง เป้าหมายจะถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน และมีลักษณะที่แคบ หรือเฉพาะเจาะจงกว่าผู้ฟัง เป้าหมายของวิทยุกระจายเสียงทั่วไป โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารและมีส่วนร่วมในการจัดรายการ ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มผู้ฟัง เป้าหมาย กล่าวได้ว่าวิทยุกระจายเสียงชุมชนเป็นสื่อมวลชนของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

จากหลักการดังกล่าว ก่อให้เกิดการทดลองจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยจัดขึ้นที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ผลปรากฏว่า รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนได้รับความนิยมอย่างสูง ต่อมาสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ได้บรรจุรายการดังกล่าวลงในผังรายการ เป็นรายการถาวรของสถานีมาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน เท่าที่เท่าไรมายัง ไม่มีการวิจัยใดศึกษาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลในเรื่องดังกล่าว เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา ซึ่งในอนาคตอาจจะเป็นประโยชน์และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนขึ้นอีกในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับสื่อรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการเก็บข้อมูลโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 301 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling จากกลุ่มหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ห่าง 6 - 10 กิโลเมตร โดยรอบสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ระบบ เอฟ.เอ็ม. จังหวัดจันทบุรี โดยผู้วิจัยให้อาสาสมัครในพื้นที่จำนวน 12 คน ออกทำการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการอบรมอาสาสมัครเพื่อทำความเข้าใจในแบบสอบถามก่อน การเก็บข้อมูลใช้เวลาทั้งหมด 3 วัน คือ ระหว่างวันที่ 22 - 24 กุมภาพันธ์ 2535 และผู้วิจัยได้ทำการควบคุมการเก็บข้อมูลด้วยตนเองตลอดทั้ง 3 วัน ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนที่ตั้งใจไว้ ภายหลังจากการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ บ่งชี้ว่า ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเพศชายมีจำนวนใกล้เคียงกับเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม

สำหรับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนต่าง ๆ ของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ สรุปผลได้ดังนี้

1. สื่อหนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน รองลงมาคือ อ่านหนังสือพิมพ์ 2-3 วัน/ครั้ง หนังสือพิมพ์ที่อ่านบ่อยที่สุด คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งจัดเป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ หรือประชานิยม (Popular Newspaper)
2. สื่อนิตยสาร ส่วนใหญ่จะไม่อ่านนิตยสารเลย แต่สำหรับผู้ที่อ่านนิตยสารส่วนใหญ่จะอ่านนิตยสารประมาณสัปดาห์ละครั้ง นิตยสารที่อ่านบ่อยที่สุด คือ นิตยสารคารา (ไทย) ซึ่งจัดเป็นนิตยสารประเภทบันเทิง

3. สื่อวิทยุ ส่วนใหญ่จะฟังวิทยุวันและประมาณ 2 ชั่วโมง รายการที่เปิดฟังบ่อยที่สุด คือ รายการข่าว รองลงมาคือ รายการประเภทนิตยสารทางอากาศ ถึงแม้จะมีรายการอื่น ๆ เป็นประเภทนิตยสารทางอากาศ แต่ผู้ฟังระบุว่าฟังรายการสร้างสรรค์จันทร์ ซึ่ง เป็นรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเป็นรายการหนึ่งที่ฟังบ่อยที่สุด

4. สื่อโทรทัศน์ ส่วนใหญ่จะเปิดรับสื่อโทรทัศน์วันและประมาณ 3 ชั่วโมง ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกับผู้ที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์วันและ 4 ชั่วโมงขึ้นไป รายการที่เปิดชมบ่อยที่สุดคือ รายการละคร รองลงมาคือ รายการข่าว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ในเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่อรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน สรุปผลได้ดังนี้

ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ส่วนใหญ่จะเปิดรับฟังวิทยุในช่วงเวลา 11.30 - 12.30 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาออกอากาศของรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าเคยฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ส่วนใหญ่จะไปรับฟังรายการทั้งจากระบบ เอ.เอ็ม. และ เอฟ.เอ็ม. สำหรับความบ่อยครั้งในการเปิดฟังรายการ คือ ฟัง 2 - 3 วันต่อครั้งเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้ฟังส่วนใหญ่รู้จักและฟังรายการ เพราะเหตุผลที่ว่า ได้ยินผู้อื่นพูดถึงรายการนี้ เลยลองเปิดฟังดู

สำหรับการจัดอันดับความชอบในส่วนต่างๆ ของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน เป็นการให้ผู้ฟังจัดอันดับความชอบในส่วนของรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่ผู้ฟังชอบมากไปหาน้อยเป็น 3 อันดับ คือ อันดับที่ 1, อันดับที่ 2 และ อันดับที่ 3 สรุปผลได้ดังนี้

1. ส่วนของรายการที่ชอบมากเป็นอันดับที่ 1 ส่วนใหญ่จะตอบว่าชอบเนื้อหาที่น่าสนใจของรายการร้อยละ 38.4

2. ส่วนของรายการที่ชอบมากเป็นอันดับที่ 2 ส่วนใหญ่จะตอบว่าชอบช่วงการสัมภาษณ์บุคคลในรายการร้อยละ 27.3

3. ส่วนของรายการที่ชอบมากเป็นอันดับที่ 3 ส่วนใหญ่จะตอบว่าชอบช่วงการสัมภาษณ์บุคคลในรายการร้อยละ 26.3

สำหรับเหตุผลในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ผู้ฟังส่วนใหญ่มีเหตุผลว่า รูปแบบรายการมีความน่าสนใจ, รายการได้เสนอข่าวและสาระน่ารู้เกี่ยวกับท้องถิ่น และรายการนี้เป็นรายการที่มีกรรมการบริหารและจัดรายการโดยตัวแทนของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามยังมีเหตุผลอื่น ๆ ที่ผู้ฟังรายการตอบว่า เป็นเหตุผลในการฟังรายการ ซึ่งมีคะแนนรองลงมาจากเหตุผลข้างต้น ดังนี้ ความยาวของรายการเหมาะสม, ช่วงเวลาการออกอากาศเหมาะสม, ข่าวสารที่รายการเสนอมีประโยชน์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน, ผู้ดำเนินรายการเป็นกันเองกับผู้ฟัง, รายการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น, เปิดโอกาสให้ผู้ฟัง-สอบถามปัญหาต่าง ๆ ส่วนเหตุผลที่ว่าการใช้ภาษาถิ่นในรายการ และรายการเปิดเพลงได้เหมาะสม ผู้ฟังส่วนใหญ่เลือกตอบว่า ไม่ใช่เหตุผลที่เขาคิดตามฟังรายการ

เนื้อหาของรายการที่ผู้ฟังสนใจฟังจากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนคือ ผู้ฟังส่วนใหญ่สนใจฟังเรื่องเกี่ยวกับการเกษตรกรรมในท้องถิ่น เช่น วิธีการทำสวนทุเรียน, ราคาขายพืชผลประจำวัน, การทำนาถ้ำ

การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ในแต่ละเรื่องวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย สรุปผลได้ดังนี้

การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีอยู่ 7 เรื่อง คือ

1. ช่วยให้ทราบข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ
2. ช่วยให้เรียนรู้บางสิ่งบางอย่างที่ไม่เคยรู้มาก่อน

3. ช่วยให้มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. ช่วยให้มีวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ
5. ช่วยให้มีข้อมูลไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น
6. ช่วยให้มีรายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน
7. ช่วยให้มีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน

ซึ่งค่าเฉลี่ยในเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจทั้ง 7 เรื่องดังกล่าวพบว่าค่าเฉลี่ยที่มีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนประชาชนนั้น ผู้ฟังมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงที่สุด

การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องต่าง ๆ ของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน จำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา และอาชีพ

1. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องการรับทราบข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ

พบว่า เพศชายและเพศหญิง ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันและอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องการรับทราบข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเพศชายจะมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงกว่า ส่วนผู้ที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา, ปวส. และผู้ที่ประกอบอาชีพรับราชการ และเกษตรกร มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจเรื่องการรับข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ สูงกว่าระดับการศึกษาและอาชีพอื่น ๆ แต่ผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องการรับทราบข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องการรับข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ สูงกว่าช่วงอายุอื่น ๆ

2. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน

พบว่า เพศชายและเพศหญิง และผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเพศชายและผู้ฟังที่มีช่วงอายุ 51-60 ปี มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน สูงกว่าเพศหญิงและผู้ที่มีช่วงอายุอื่น ๆ ส่วนระดับการศึกษาต่างกัน และผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน จากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา, บวศ. และผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรม จะมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องดังกล่าวสูงที่สุด

3. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อกรงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน

พบว่า เพศชายและเพศหญิง และผู้ฟังที่มีอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อกรงานอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเพศหญิงและผู้ที่มีอาชีพเกษตรกร มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อกรงานอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวันสูงกว่าเพศชายและผู้ที่มีอาชีพต่าง ๆ สำหรับช่วงอายุต่างกันและระดับการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อกรงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าผู้ที่มีช่วงอายุ 31-40 ปี และผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา, บวศ. มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อกรงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน สูงกว่าช่วงอายุและระดับการศึกษาอื่น ๆ

4. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ

พบว่า เพศชายและเพศหญิง และผู้ฟังที่ประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเพศชายและผู้ฟังที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องมีวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสูงกว่าเพศหญิง และผู้ฟังที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ สำหรับผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน และระดับการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ที่มีช่วงอายุ 51-60 ปี และมีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องมีวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสูงกว่าช่วงอายุ และระดับการศึกษาอื่น ๆ

5. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลิน

พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลิน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเพศหญิง มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลินสูงกว่าเพศชาย สำหรับช่วงอายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่แตกต่างกัน และที่น่าสนใจคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลินสูงมาก

6. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความตื่นเต้นระทึกใจ

พบว่า เพศชายและเพศหญิง ผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความตื่นเต้นระทึกใจ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเพศชาย ผู้ที่มีช่วงอายุ 51-60 ปี ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ (เช่น ช่างไฟฟ้า) มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความตื่นเต้นระทึกใจสูงที่สุด

7. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจใน เรื่องช่วยผ่อนคลายความ-
เครียด

พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยผ่อนคลายความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเพศหญิง มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยผ่อนคลายความเครียดสูงกว่าเพศชาย สำหรับผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยผ่อนคลายความ-
เครียด ไม่แตกต่างกัน ที่น่าสนใจคือ ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยผ่อนคลายความเครียดสูงมาก

8. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจใน เรื่องการทำเวลาและความ
เคยชิน

พบว่า เพศชายและเพศหญิง ผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่าง
กัน และประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องการทำ
เวลาและความเคยชิน ไม่แตกต่างกัน แต่ที่น่าสนใจพบว่า ผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับ
สูงกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องการทำเวลา
และความเคยชินสูงมาก

9. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจใน เรื่องช่วยให้มีข้อมูลไปพูดคุย
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น

พบว่า เพศชายและเพศหญิง ผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน ระดับการศึกษา
ต่างกัน และประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วย
ให้มีข้อมูลไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ไม่แตกต่างกัน แต่ที่น่าสนใจพบว่า
ผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจใน
เรื่องช่วยให้มีข้อมูลไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นสูงมาก

10. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจใน เรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็น
กระบอกเสียงแทนประชาชน

พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน ไม่แตกต่างกัน สำหรับช่วงอายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า ผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปี ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้าง มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนสูงกว่าช่วงอายุอื่น ๆ ระดับการศึกษาอื่น ๆ และกลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ

11. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน

พบว่า เพศชายและเพศหญิง และผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน ไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้ฟังที่มีระดับการศึกษาต่างกันและประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และผู้ฟังที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน สูงกว่าระดับการศึกษาอื่น และกลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ

ลักษณะการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ในทุกหัวข้อรวมกัน จำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

พบว่า เพศชายและเพศหญิง ผู้ฟังที่มีช่วงอายุต่างกัน และประกอบอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ที่น่าสนใจพบว่าผู้ฟังที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสูง

ที่สุด สำหรับระดับการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน สูงกว่าผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับอื่น ๆ

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ได้ข้อสรุปผลการวิจัยดังกล่าวปรากฏผลน่าสนใจดังนี้

ส่วนที่ 1: เกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

1.1 พบว่ากลุ่มผู้ฟังเป้าหมายส่วนใหญ่เคยฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ซึ่งตั้งแต่เริ่มต้นออกอากาศเป็นต้นมา ความนิยมของผู้ฟังได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยบรรจุรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเป็นรายการถาวรของทางสถานี ออกอากาศเวลา 11.30 น. - 12.30 น. ในระบบ เอฟ.เอ็ม. ต่อมาทางสถานีเพิ่มการกระจายเสียงระบบ เอ.เอ็ม. ขึ้นอีกหนึ่งระบบ เนื่องจากรายการได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่รับฟังระบบ เอฟ.เอ็ม. ได้ไม่ชัดเจน ได้ติดต่อสถานีผ่านกรมการบริการวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่เป็นประชาชนในพื้นที่ของตนแจ้งแก่สถานีเพื่อเพิ่มการกระจายเสียงดังกล่าว

(สัมภาษณ์ จรุง บุญยั้ง ประธานกรมการบริการวิทยุกระจายเสียงชุมชน เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2535) ต่อมาทางสถานีได้เปลี่ยนแปลงเวลาและระบบการออกอากาศรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนใหม่ ดังนี้ ออกอากาศทุกวัน ทั้งระบบ เอ.เอ็ม. และ เอฟ.เอ็ม. โดยที่ออกอากาศในระบบ เอ.เอ็ม. เวลา 11.30 น. - 12.30 น. และออกอากาศในระบบ เอฟ.เอ็ม. เฉพาะครึ่งชั่วโมงหลัง คือ เวลา 12.00 น. - 12.30 น. ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากความจำเป็นในด้านการเงินของทางสถานีเอง ระยะเริ่มแรกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ผู้ฟังพอสมควร โดยผู้ฟังรายการหลายรายได้โทรศัพท์เข้ามาต่อต้านกับผู้ดำเนินรายการที่สถานี ผู้ฟังรายการบางรายเดินทางมาต่อว่าถึง

สถานีด้วยตนเอง บางรายฝากข้อความเกี่ยวกับกรรมการบริหารวิทยาในพื้นถิ่นของตน (สัมภาษณ์ จานงค์ พึ่งพงษ์ ผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2535) ปัญหาที่ได้คลี่คลายไปเมื่อกรรมการบริหารวิทยาฯ ได้ไปอธิบายให้ผู้ที่ฟังในพื้นที่ของตนเข้าใจถึงความจำเป็น อย่างไรก็ตามความนิยมในการฟังรายการก็มิได้ลดน้อยลง ดังที่ผู้ฟังรายการส่วนใหญ่ตอบว่า ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจากทั้งระบบ เอ.เอ็ม. และ เอฟ.เอ็ม. โดยเฉพาะกลุ่มผู้ฟังที่สามารถรับฟังรายการในระบบ เอฟ.เอ็ม. ได้ชัดเจน จะปรับตัวด้วยการฟังรายการครึ่งชั่วโมงแรกจากระบบ เอ.เอ็ม. และเปลี่ยนมาฟังระบบ เอฟ.เอ็ม. ในครึ่งชั่วโมงหลัง ทั้งนี้ผู้ฟังรายการกล่าวว่าเสียงจากระบบ เอฟ.เอ็ม. จะไพเราะกว่า และเป็นเพราะในครึ่งชั่วโมงหลังเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพ แสดงว่ารายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนดังกล่าว มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้ฟัง มีผลที่จะกำหนดพฤติกรรมการเปิดรับสาร ดังที่ เมอร์ริลล์ และโลเวนสไตน์ (John C. Merrill and Ralph L. Lowenstein 1971) ได้สรุปถึงปัจจัยพื้นฐานข้อหนึ่งว่า "มนุษย์ทุกคนจะแสวงหาและใช้ข่าวสารให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง" ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกเปิดรับสื่อ

1.2 ความชอบ ความสนใจ และเหตุผลในการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนั้น ผู้ฟังได้ให้คำตอบที่เห็นได้ชัดเจนว่า รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากรายการที่เคยฟังอยู่ และมีเนื้อหาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันท้องถิ่น ซึ่งคำตอบเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า รายการดังกล่าวได้เดินตามหลักการของการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน คือ มุ่งเน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการที่แท้จริงคืออะไร ในหลักการนี้ วิทยุกระจายเสียงชุมชนจึงได้ใช้สื่อกลางที่จะเป็นผู้ออกถึงความต้องการของชุมชน สื่อกลางนั้นคือ กรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน ที่เป็นตัวแทนของประชาชน เป็นผู้กำหนดแนวเนื้อหาและการจัดรายการต่าง ๆ ดังนั้นเนื้อหาที่ผู้ฟังรายการสนใจจึงเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเฉพาะสิ่งที่รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเสนออยู่นั้นตรงกับความต้องการของผู้ฟังในชุมชน คือ เรื่องเกี่ยวกับการงานอาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดการติดตามรับฟังอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังแสดงความคิดเห็นและสอบถามปัญหาต่าง ๆ ผ่านทางรายการด้วย (จดหมายจากผู้อ่าน : ภาคผนวก) นอกจากนี้

ยังมีเหตุผลที่สำคัญจากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อรายการของผู้ฟัง คือ การยอมรับว่ารายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน เป็นรายการของประชาชน บริหารรายการโดยประชาชน "ที่ผู้ฟังรายการติดต่อส่งข่าวสารหรือแจ้งความสนใจในเรื่องที่ต้องการให้ออกอากาศมายังรายการ" (สัมภาษณ์ นายจางงค์ ฟังพงษ์ : เรื่องเดิม) และตั้งแต่เริ่มต้นออกอากาศมาตั้งแต่ 1 ธันวาคม พุทธศักราช 2533 จนถึงปัจจุบัน คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน ยังมีการประชุมเพื่อกำหนดเนื้อหาของรายการอย่างต่อเนื่อง "ไปประชุมเพราะเห็นว่า รายการนี้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ไปด้วยใจรักไม่ได้ค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น เห็นว่ารายการนี้เป็นของเรา ของประชาชน หาเพื่อคนในท้องถิ่นของเราเอง" (สัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน, จางงค์ ชัยนาพฤกษ์, เอนิด ลออลดา, ประเยาว์ วิทยธรรม : 23 กุมภาพันธ์ 2535) เห็นได้ว่าความรู้สึกเป็นเจ้าของรายการมีมากขึ้น เมื่อกรรมการได้ปฏิบัติงานร่วมกันจะยิ่งมีความรู้สึกผูกพันต่อรายการ อีกทั้งข้อมูลป้อนกลับจากประชาชนในพื้นที่ เป็นสิ่งที่ชี้ชัดถึงความรู้สึกร่วมในเรื่องของความเป็นเจ้าของรายการ กล่าวได้ว่า รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนี้เป็นรายการที่มีประสิทธิภาพ และประสพผลสำเร็จในการจัดดำเนินการ เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาที่ประสพผลสื่อหนึ่ง สอดคล้องกับที่ จุมพล รอดคดี (จุมพล รอดคดี: 2532) เสนอเกี่ยวกับสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาว่า "สื่อมวลชนในชุมชนควรจะเป็นผู้ที่เข้าใจแนวนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี และการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่เสนอ ไม่ใช่นั่งคิดเอง เขียนเองโดยไม่ทราบข้อเท็จจริง"

ส่วนที่ 2: ลักษณะการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

2.1 การทดสอบค่าเฉลี่ยในเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ

ปรากฏผลว่า ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในระดับภาคเฉพาะในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระและข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย เรื่องที่ช่วยให้ทราบข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ, ช่วยให้เรียนรู้บางสิ่งบางอย่างที่ไม่เคยรู้มาก่อน, ช่วยให้มิข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน, ช่วยให้มิวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ, ช่วยให้มิข้อมูลไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นกับผู้อื่น, ช่วยให้มียุทธการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน และช่วยให้มียุทธการที่เป็นของประชาชน บริหารยุทธการโดยตัวแทนของประชาชน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจทั้ง 7 เรื่องที่สนองความต้องการของผู้ฟังในระดับมากได้ ดังนี้ (Alan M. Rubin : 1983)

เพื่อทราบข่าวสาร ความรู้ (Cognitive Need) การที่ยุทธการวิทยุกระจายเสียงชุมชนได้เสนอเรื่องของข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ, เรื่องของการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างที่ไม่เคยรู้มาก่อน แสดงว่าสิ่งที่ยุทธการดังกล่าวได้เสนอให้สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชน จึงก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องเพื่อทราบข่าวสาร ความรู้ ในระดับมากตามความต้องการ

เพื่อใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง (Effective Need) การเสนอข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน, เสนอข้อมูลเพื่อเป็นวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของยุทธการวิทยุกระจายเสียงชุมชน แสดงให้เห็นถึงการสนองต่อความต้องการของชุมชนในแง่ที่จะนำไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งที่ยุทธการได้เสนอให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพ จึงก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในระดับมากตรงกับความต้องการ

เพื่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction Need) การที่ยุทธการวิทยุกระจายเสียงชุมชนได้เสนอเรื่องราวต่าง ๆ ที่นำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงการมองเห็นความเป็นไปในเรื่องการสื่อสารทางสังคม ผู้ฟังจึงฟังเพื่อที่จะใช้เนื้อหาเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในกลุ่มหรือในสังคมด้วย อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าเนื้อหาของยุทธการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสนองต่อความต้องการในเรื่องที่ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในกลุ่มได้ จึงก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเรื่องดังกล่าวในระดับมาก

เพื่อมีช่องทางสื่อสารของชุมชน การที่รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ได้แสดงถึงคุณสมบัติในการเป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนในแง่มุมต่าง ๆ และคุณสมบัติในเรื่องที่เป็นรายการของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน โดยเฉพาะคุณสมบัติในเรื่องหลังนี้ มีค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงที่สุด น่าจะอธิบายได้ว่า รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนได้สนองความต้องการในส่วนของการที่ช่องทางในการแสดงความคิดเห็นไปสู่ชุมชนให้รับทราบซึ่งกันและกัน หรืออาจจะรับทราบไกลไปถึงหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนั้น เป็นหลักการของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนต้องการ เมื่อรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนหยิบยื่นช่องทางให้ ประชาชนก็ได้ใช้ช่องทางหรือโอกาสนี้ เพื่อเผยแพร่สิ่งที่เขากำหนดขึ้นเอง โดยตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง เพื่อชุมชนของเขา

อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องต่าง ๆ จะสนองตอบความต้องการของผู้ฟังได้มากน้อยแค่ไหน ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่รายการนั้น ๆ ได้นำเสนอด้วย สำหรับรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนี้ เป็นเพราะคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียง ผู้เป็นสื่อกลางในการรับฟังความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านในชุมชน ได้กำหนดสัดส่วนเนื้อหาของรายการในส่วนที่เป็นข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็นไว้ถึงร้อยละ 70 ของรายการ แสดงว่าเนื้อหาเหล่านี้มีประโยชน์ต่อชุมชน เพราะสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ฟังในชุมชนที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับเนื้อหาประเภทบันเทิงที่ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความเครียด และการฆ่าเวลานั้น ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ที่การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในระดับปานกลาง และที่เพียงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้เกิดความตื่นตัวระทึกใจเท่านั้นที่ระบุในระดับน้อย ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสามารถแสวงหาความบันเทิง และความตื่นตัวระทึกใจได้จากสื่ออื่น ๆ โดยเฉพาะจากสื่อโทรทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่จะระบุว่าเป็นสื่อชมรายการละคร และจากสื่อหนังสือพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ที่เชิงปริมาณหรือประชาชนนิยม (Popular Newspaper) ที่บรรจุข่าวสารประเภทบันเทิงเด่นเร้าใจ ซึ่งเป็นสื่อที่ทำให้ทั้งความบันเทิงและความตื่น-

เด่นชัดเข้าใจ จากสื่อนิยสารก็เช่นกัน ผู้ฟังรายการส่วนใหญ่ระบุว่าอ่านนิยสารดาราราชของไทย ซึ่งก็สนองตอบความต้องการในเรื่องบันเทิง

เห็นได้ว่าวิทยุกระจายเสียงชุมชน ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายหลักในเรื่องสนองตอบความต้องการของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายอย่างแท้จริงในเรื่องเนื้อหาที่เป็นความรู้ สารและความคิดเห็น ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของสื่อมวลชนสำหรับชุมชนอย่างแท้จริง (Community Mass Media)

2.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน ในเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนในทศวรรษก่อนร่วมกัน ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน ปรากฏผลที่น่าสนใจดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานนี้ เมื่อจำแนกตามตัวแปร เพศ โดยใช้สถิติค่า t ทดสอบการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในภาพรวม ปรากฏว่า เพศชายและเพศหญิงมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน อาจเป็นไปได้ว่าการดำเนินชีวิตและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ฟังมีลักษณะเดียวกัน คือ เป็นสังคมชนบทที่มีลักษณะเป็นบ้านสวน เพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอัตราการเปิดรับสื่อต่าง ๆ ในระดับใกล้เคียงกัน และรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ไม่ใช้มีวัตถุประสงค์แบ่งแยกกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายตามเพศดังนั้น เนื้อหาที่เสนอจึงเป็นเนื้อหาที่เพศใดรับฟังก็ได้ ไม่ใช่เนื้อหาแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Message) ผลการวิจัยจึงพบว่า เพศชายและเพศหญิงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี

สำหรับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในหัวข้อย่อย ๆ ระหว่างเพศชายและเพศหญิงนี้ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ, ความสนุกสนานเพลิดเพลิน, การช่วยผ่อนคลายความเครียด ที่ได้จากการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน โดยที่

เรื่องของการใช้การแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้น เพศชายมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิง น่าจะอธิบายได้ว่าในสังคมชนบทไทยนั้น เพศชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของครอบครัว จึงขึ้นอยู่กับฝ่ายชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ และเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเสนอขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการงานอาชีพ ซึ่งสนองต่อความต้องการของชุมชนที่ยึดผู้ชายเป็นผู้นำ และอาจมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับฝ่ายชาย ดังนั้น เพศชายจึงมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จากการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสูงกว่าเพศหญิง สำหรับการที่ใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลิน, การช่วยเหลือคลายความเครียด พบว่าเพศหญิงมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจใน 2 เรื่องนี้สูงกว่าเพศชาย น่าจะอธิบายได้ว่า เพศหญิงในลักษณะชุมชนนี้ เป็นผู้ต้องช่วยงานที่เป็นรายได้ของครอบครัว คือ ช่วยทำสวนผลไม้ ทานาแก้ง เป็นต้น และยังต้องรับภาระด้านงานบ้านด้วย จึงอาจมีความต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือการช่วยเหลือคลายความเครียดจากการงาน ผู้หญิงจึงมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องบันเทิงและผ่อนคลายความเครียด จากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสูงกว่าเพศชาย

ผลการทดสอบสมมติฐานดังกล่าว เมื่อจำแนกตามตัวแปร อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ โดยใช้สถิติค่า F ทดสอบ พบกว่าที่ผลการวิจัยต่าง ๆ ที่สามารถอธิบายได้ตามตัวแปรดังนี้

อายุต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มผู้ฟังเป้าหมายของรายการเป็นกลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และไม่ว่าจะอยู่ในช่วงอายุเท่าใดถ้าสามารถทำงานหรือช่วยงานของครอบครัวได้ เช่น การทำสวนทุเรียน ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้ฟังมีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกัน ถึงจะอายุต่างกันแต่ประกอบอาชีพคล้ายกัน ดังนั้น จึงมีความต้องการคล้าย ๆ กัน เพราะต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ทำงานเพื่อให้ได้ผลผลิตดี และขายได้ราคาดี อีกทั้งเนื้อหาของรายการส่วนใหญ่เป็นเนื้อหา

ที่ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการงานอาชีพ ซึ่งสนองตอบความต้องการได้ดี ดังนั้น จึงไม่เกิดความแตกต่างในเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการ ที่มีช่วงอายุต่างกันและอาชีพต่างกัน

อย่างไรก็ตาม พบว่าผู้ฟังส่วนใหญ่ที่มีอาชีพเกษตรกรรมนั้น มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงในเรื่องย่อย ๆ จากรายการ ดังนี้คือ เพื่อเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างที่ไม่เคยรู้มาก่อน, วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ และเรื่องที่รายการนี้เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน น่าจะเป็นไปได้ว่า การที่ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมสนใจการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในเรื่องการเกษตร ซึ่งอาจจะเป็นการทดลองทำ เพื่อให้ผลผลิตมากขึ้น หรือมีคุณภาพดีขึ้น และบางครั้งความรู้ที่รายการนำเสนอ นั้น ได้ไปกระตุ้นความต้องการเรียนรู้ของผู้ฟังด้วย เช่น รายการได้ออกอากาศเกี่ยวกับวิธีผสมเกสรดอกทุเรียน เมื่อรายการออกอากาศเรื่องนี้ออกไปปรากฏว่ามีผู้ส่งหลายรายที่ผสมเกสรดอกทุเรียนไม่เป็น ได้ติดต่อและเดินทางมายังสถานีเพื่อขอข้อมูล แสดงว่าความรู้ที่รายการนำเสนอได้ไปกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความ ต้องการเรียนรู้ได้ (สัมภาษณ์ จำนวน ๕ ฟังพหุ : เรื่องเดิม) สำหรับปัญหาของการประกอบอาชีพการเกษตรในชุมชนนี้ เช่น เรื่องของแมลงทำลายผลไม้ชนิดต่าง ๆ โรคระบาดในนาทุ่ง เป็นต้น การที่รายการเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่กำหนด จากความต้องการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี จึงทำให้มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในระดับสูง เห็นได้ว่าใช้รายการนี้เพื่อประโยชน์อย่างแท้จริง สำหรับผู้ที่อาชีพเกษตรกรรมมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องที่รายการนี้เป็นรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชนสูงกว่าอาชีพอื่น น่าจะเป็นไปได้ว่า รายการนี้เหยียบย่ำช่องทางหรือโอกาสในการแสวงหาข่าวสาร ความรู้ วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการงานอาชีพ ซึ่งข่าวสารต่าง ๆ นั้นได้จากความต้องการส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่ของชุมชนนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น เนื้อหาที่นำเสนอในรายการจึงมุ่งเน้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพเกษตรกรรม กล่าวได้ว่า สามารถสนองตอบความต้องการในลักษณะของชุมชนเกษตรกรรม และสอดคล้องกับรูปแบบของการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ที่พยายามมุ่งเน้นไปที่ความต้องการของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายว่ามีความต้องการแท้จริงคืออะไร ซึ่งผลที่เกิด

ขึ้นนี้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม และการนำไปใช้เป็นแบบอย่างทั่วไปของการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนั้น จะต้องคำนึงถึงความต้องการแต่ละสังคมแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและการดำรงชีวิต

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจมากอย่างหนึ่งที่เกิดจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในแต่ละหัวข้อย่อยของผู้ฟังที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่ากลุ่มผู้ฟังจะฟังเพื่อตอบสนองความต้องการในเรื่องเหล่านี้ต่างกันคือ เพื่อการเรียนรู้ , มีรายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน และมีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน สำหรับในเรื่องสนองความต้องการในการเรียนรู้ในผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา, บวส. มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงกว่ากลุ่มการศึกษาอื่น ๆ รองลงมาคือ กลุ่มประถมศึกษา ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของชุมชนนี้ น่าจะเป็นไปได้ว่า กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา, บวส. นั้น เป็นระดับการศึกษาที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และนำไปทดลองใช้ และเนื่องจากเป็นกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ มีการศึกษาสูง ดังนั้น จึงมีความคิดก้าวหน้าที่จะนำเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการเกษตร กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นตัวแทนส่วนใหญ่ของคนในชุมชนนี้ที่ประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน ดังนั้นสิ่งใหม่ ๆ ที่รายการนำมาเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำงานอาชีพจึงมักจะถูกเลือกไปประยุกต์ใช้ควบคู่กับความรู้นี้เดิม นอกจากนี้กลุ่มผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จะมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จากรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนสูงที่สุด อาจจะเป็นไปได้ว่ากลุ่มนี้มีความสามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้เป็นอย่างดี แต่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีพอ เมื่อมีนักวิชาการหรือผู้รู้ทางการเกษตรมาอธิบายวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตรงกับเวลาและโอกาส เช่น รายการได้เสนอเรื่องการป้องกันดอกทุเรียนร่วงขณะที่ยังเรียนกำลังออกดอก ซึ่งสนองต่อความต้องการพอดี (สัมภาษณ์ จานงค์ พึ่งพงษ์ : เรื่องเดิม) จึงทำให้กลุ่มผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเกิดการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องดังกล่าวสูงมาก

สำหรับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องรายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนในแง่รวมต่าง ๆ และมีรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน พบว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูงกว่าระดับการศึกษาอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับนี้จัดว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงของชุมชน ดังนั้น โอกาสที่จะเป็นผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ของชุมชนนี้จึงมีมาก และคงจะมีความต้องการเผยแพร่หรือกระจายความคิดเห็นของตนเองออกไปให้ชุมชนได้ทราบ การที่มีรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่เป็นเสมือนช่องทางในการแสดงความคิดเห็นเกิดขึ้น จึงอาจจะสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มีการศึกษาสูง และเนื่องจากเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี เป็นเกษตรกรที่ค่อนข้างมีการศึกษาสูง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงทำให้เกษตรกรหรือลูกหลานของเกษตรกรได้รับการศึกษาสูง คนกลุ่มนี้จึงเป็นเกษตรกรที่มีความรู้ ทันสมัย ทันเทคโนโลยี จึงมีการกระจายความรู้ของตนและแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกันในกลุ่ม ซึ่งเนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกษตรค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มีการศึกษาสูงเช่นกัน จากลักษณะต่าง ๆ ของผู้มีการศึกษาสูงดังกล่าว ก่อให้เกิดแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในระดับสูงอย่างใดก็ตาม ผู้ที่ใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสูง รองลงมาจากผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ก็คือ กลุ่มประถมศึกษาและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนใหญ่ในชุมชน น่าจะอธิบายได้ว่าคนในชุมชนโดยส่วนใหญ่สามารถที่จะเข้าใจในหลักการของวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่จัดขึ้นมา เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายในชุมชนอย่างแท้จริง รายการนี้เป็นรายการที่เป็นของประชาชน บริหารรายการโดยตัวแทนของประชาชน จึงเป็นช่องทางในการแสดงความต้องการของชุมชนมีไว้เพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผลการศึกษาที่น่าจะสะท้อนปัญหาได้ว่ารายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนั้น หากจะเอเนเอียงไปที่ความคิดเห็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน รายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนก็อาจจะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์ได้

นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนในเรื่องเพื่อความบันเทิง เพื่อผ่อนคลายความเครียด และ

เพื่อทำเวลาและความเคยชิน พบว่า ผู้ฟังที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ปริญญาตรีมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องดังกล่าวสูงมาก น่าจะอธิบายได้ว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญกับเนื้อหาหลักของรายการที่เป็นเรื่องของข่าวสาร ความรู้ น้อยมากเมื่อเทียบกับเนื้อหาในเรื่องบันเทิง โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีฟังรายการดังกล่าวเพื่อทำเวลาและเพื่อความเคยชินเท่านั้น น่าจะเป็นไปได้ว่า กลุ่มผู้มีการศึกษาสูงจะเป็นผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมากกว่า 1 สื่อ จึงทำให้ความสนใจในสื่อต่าง ๆ ที่เปิดรับนั้น จะมากหรือน้อยต้องสอดคล้องไปกับสิ่งที่เขาที่มีความรู้ด้วย และอาจจะเป็นไปได้ว่าการกำหนดเนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนเป็นไปตามหลักการ คือ สมองตอบผู้ฟังเป้าหมายในชุมชนถือเป็นคนส่วนใหญ่ในชุมชนนี้ ซึ่งไม่ใช่คนที่มีการศึกษาสูงนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้พบสิ่งที่น่าสนใจและคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนต่อไปในอนาคต ก็คือ การที่จุดมุ่งหมายการฟังของผู้ฟังเป้าหมายส่วนใหญ่ มิใช่ฟังวิทยุเพื่อการฟังเพลงหรือความบันเทิง แต่จุดมุ่งหมายของผู้ฟังเป้าหมายมุ่งไปที่การฟังเนื้อหาสาระดังที่ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนั้น ก็คงจะช่วยยืนยันได้ถึงหลักการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสภาวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี ว่าเป็นรายการที่เน้นเนื้อหา ข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น ที่ประสบผลสำเร็จรายการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน จึงเห็นว่ายังมีวิธีการศึกษาแบบอื่น ๆ เช่น การศึกษาทัศนคติของผู้ฟังรายการ การศึกษาในด้านการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ การศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ในส่วนของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่น่าสนใจเช่นกันหากจะทำการศึกษาให้ละเอียดยิ่งขึ้นเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงชุมชนนี้

2. จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่ารายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน เป็นรายการที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ฟัง โดยตรง และสามารถจะทำให้ประสบความสำเร็จอย่างดีหากได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นถ้าในอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงประโยชน์ของวิทยุกระจายเสียงชุมชนนี้และสามารถผลักดันให้เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น ๆ ได้ เราในฐานะนักวิจัยน่าจะติดตามศึกษาต่อไป

3. ผู้วิจัยทำการวิจัยการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันเท่านั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องดังกล่าวกับตัวแปรอื่น ๆ อาจสามารถได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยได้ทำแล้ว